

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	3
1.4 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 เอกสาร งานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ทิศทางการพัฒนาสมุนไพรของประเทศไทย	6
2.2 ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาด้านการใช้สมุนไพร	10
2.3 การใช้สมุนไพรเพื่อดูแลรักษาสุขภาพ	14
2.4 การพัฒนาแผนโบราณในภูมิภาคเอเชีย	20
2.5 การใช้และการค้าวัตถุดิบสมุนไพร	22
2.6 ธุรกิจสุขภาพและการตลาดสมุนไพร	24
2.7 การจัดการทรัพยากรพืชสมุนไพรล้านนา	30
2.8 สมุนไพรกับป่าชุมชน	31
2.9 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	36
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	47
3.1 ขอบเขตของการศึกษา	47

	หน้า
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	49
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4 สถานการณ์และศักยภาพของการผลิตพืชสมุนไพร ในภาคเหนือตอนบน	54
4.1 การผลิตวัตถุดิบพืชสมุนไพร ในบริเวณภาคเหนือตอนบน	54
4.2 การส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบสมุนไพร	87
4.3 สถานการณ์และศักยภาพในการผลิต ผลิตภัณฑ์สุขภาพจากพืชสมุนไพร	96
4.4 สถานการณ์การค้าวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สมุนไพร	104
บทที่ 5 สถานการณ์และศักยภาพการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร	109
5.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล	109
5.2 กลุ่มหมอพื้นบ้าน	112
5.3 กลุ่มธุรกิจสปาและสถานประกอบการนวด	114
5.4 กลุ่มผู้ค้า ส่งออก และนำเข้าสมุนไพร ในจังหวัดเชียงใหม่	116
5.5 กลุ่มผู้ค้า ส่งออก และนำเข้าสมุนไพร ในจังหวัดเชียงใหม่	117
บทที่ 6 บทวิเคราะห์ศักยภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ที่ยั่งยืนในชุมชนล้านนา	120
6.1 ศักยภาพในการผลิตพืชสมุนไพรจากธรรมชาติ	121
6.2 การวิเคราะห์ศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร	128
6.3 วิเคราะห์ศักยภาพในการนำพืชสมุนไพร ไปใช้ในการให้บริการสุขภาพ	135
6.4 วิเคราะห์การค้าวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร	139
บทที่ 7 รูปแบบการจัดการการผลิตและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ที่ยั่งยืนในชุมชนล้านนา	144
7.1 การจัดการการผลิตพืชสมุนไพรจากธรรมชาติและปลูก	144
7.2 การจัดการแปรรูปและการผลิตผลิตภัณฑ์	146
7.3 การจัดการมาตรฐานผลิตภัณฑ์	148
7.4 การจัดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์	149
7.5 การจัดการบริโภคหรือการใช้ สิ้นค้า	150
7.6 การจัดการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจพืชสมุนไพร (cluster)	150
7.7 แนวทางการกระตุ้นและขับเคลื่อนการผลิตและการใช้สมุนไพรที่ยั่งยืน	152

	หน้า
7.8 รูปแบบชุมชนที่มีการผลิตและการใช้พืชสมุนไพรที่ยั่งยืนในการดูแลสุขภาพ	157
บทที่ 8 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	161
เอกสารอ้างอิง	166
ภาคผนวก	177
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูล	178
ภาคผนวก ข การผลิตและการใช้พืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านเจียง อำเภอแม่แจ่ม	194
ภาคผนวก ค ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง	200
ภาคผนวก ง การใช้ยาพื้นเมืองหรือสมุนไพรของชาวบ้าน	215
ภาคผนวก จ ข้อมูลการสำรวจพืชสมุนไพร	225
ภาคผนวก ฉ ภาพประกอบ	282
ภาคผนวก ช Mind Mapping of Herb	283
ประวัติผู้เขียน	286

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
4.1	สรุปข้อมูลการสำรวจพืชสมุนไพรที่พบ 702 ชนิดพันธุ์	55
4.2	ประเภทของพันธุ์พืชสมุนไพรที่สำรวจ 702 ชนิด	79
4.3	ตัวอย่างสมุนไพรที่เพาะไว้สำหรับการเผยแพร่เพื่อปลูกในชุมชน ของสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์	83
4.4	ปริมาณสมุนไพรในตำบลห้วยทราย เรียงลำดับจากมากไปน้อย	89
4.5	รายชื่อพืชที่มีการส่งเสริมการปลูกในเขตภาคเหนือ โดยหน่วยงานของรัฐ	91
4.6	พืชสมุนไพรที่หาได้ยากตามประสบการณ์ของหมอพื้นบ้าน	93
4.7	การใช้สมุนไพรในการบำบัดอาการของผู้ป่วยในโรงพยาบาล	98
4.8	สรุปศักยภาพของผลิตภัณฑ์/ยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านและ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล	99
5.1	การสั่งซื้อพืชสมุนไพรของโรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่งในปี พ.ศ. 2545-46	110
5.2	ความต้องการวัตถุดิบเพื่อผลิต ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน	112
5.3	ตัวอย่างของสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านต้องการสำหรับในตำรับยาสมุนไพร 6 อำเภอ	113
5.4	แหล่งความรู้เกี่ยวกับเรื่องสมุนไพร จำแนกตามผู้ให้บริการธุรกิจสุขภาพ	115
5.5	ผลิตภัณฑ์ที่ให้บริการ จำแนกตามประเภทผู้ให้บริการธุรกิจสุขภาพ	116
6.1	แนวโน้มความต้องการเพื่อผลิต ผลิตภัณฑ์หรือยาสมุนไพร	136
6.2	ปริมาณความต้องการเพื่อใช้ผลิต ผลิตภัณฑ์หรือยาสมุนไพร	137

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
2.1	แนวคิดงานวิจัย	46
3.1	แผนที่จังหวัดเชียงใหม่	53
5.1	แผนผังช่องทางการตลาดพืชสมุนไพรเชียงใหม่	119
7.1	วงจรการผลิตและการใช้พืชสมุนไพร	144
7.2	ยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงใหม่	157

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved